

Н.В. Яцик

РЕСТАВРАЦІЯ АРХЕОЛОГІЧНОГО
ТЕКСТИЛЮ ПОЧАТКУ XVII ст.

Стаття присвячена дослідженню і реставрації фрагментів одягу з поховання під Миколаївською церквою у м. Глухові початку XVII ст.

Упродовж тисячоліть людство намагалося зберегти та передати майбутнім поколінням свої знання, звичаї, культуру. В різні часи по-різному ставилися до проблеми збереження надбання цивілізацій. Під час лихоліть хтось руйнував та знищував, а хтось, навпаки, доклав неймовірних зусиль, щоб по крихтах зібрати та зберегти для нащадків те, що віддзеркалює історію та культуру. Зберегти матеріальну пам'ятку, продовжити її життя, донести інформацію першоджерела до прийдешніх поколінь – основні завдання наукової консервації та реставрації.

Однією з відомих особистостей, хто зробив великий внесок у розвиток теорії та технології реставрації музейних тканин був науковець і практик реставраційних майстерень Ермітажу Н.Н. Семенович. Він приділяв багато уваги вивченню причин руйнування тканин, розробці методів реставрації і консервації різних видів текстильних матеріалів, установив оптимальні умови їх зберігання [4]. В наш час над цими питаннями плідно працюють реставратори Національного науково-дослідного реставраційного центру України Т.В. Мінжуліна і Центру наукової реставрації та експертизи Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника І.О. Чернокапська [3].

Написати цю статтю спонукала рідкісна знахідка, виявлена завідувачем науково-просвітницького відділу Національного заповідника «Глухів» Ю.А. Коваленком. У 2003 р. під час досліджень підвалів Миколаївської церкви (1693-1695) у Глухові ним було знайдено поховання у цегляному

Фрагменти археологічного текстилю до реставрації

склепі, яке він датує першою половиною-серединою XVII ст. У похованні під залишками зотлілих дошок та будівельним сміттям були виявлені рештки одягу. Невеликі фрагменти не дозволяли достеменно відтворити костюм небіжчиці [1].

Кілька років про знахідку майже не згадували, аж у 2009 р. під час прибирання будівельного сміття під Миколаївською церквою було знайдено ще дев'ять фрагментів шовкової тканини, ідентичної до знайденої Ю.О. Коваленком у 2003 р. Тепер з впевненістю можна сказати, що у обох випадках ми маємо справу з рештками тканин від одного й того ж вбрання.

Перші кроки дослідження фрагментів шовкового одягу були зроблені в 2008 р. реставратором Т.Н. Крупою [2, 54]. Вона, виходячи з морфологічних ознак, уже в процесі первинного візуального огляду виявила декілька груп органіки, а саме: шовкова тканина з рослинно-еклектичним орнаментом, шовкова тканина гофре, фрагменти рукава, центральна застібка розпашного одягу і металізований шнур. Шовкова тканина має комбіноване переплетення ниток основи та піткання, що утворює узорний атлас. Т.Н. Крупа, аналізуючи тканину за класифікацією О.І. Давида (за сумою ниток основи та піткання), відносить її до 1 сорту (100 нит./кв.см). Металізований шнур складної скрутки відноситься до третього порядку, тобто складається із 3-х основних ниток. Фрагмент застібки розпашного одягу представляє собою ряд металевих шароподібних гудзиків на ніжці (13 штук), пришитих до шовкового полотна; петлі виконані із шерстяного шнура в чотири нитки технікою «плетешок». Загалом і тканина з її орнаментом, і декор (шнур, застібка) відповідають тогочасній моді XVII ст. [2, 56].

Наступним етапом робіт стала розробка програми та підбір методів реставрації і консервації, необхідних для археологічного текстилю. Теоретичну допомогу у розробці програми надала І.О. Чернокапська (реставратор творів з тканин вищої категорії), згідно якої була проведена реставрація та консервація знахідки.

Під час реставрації проведено пластифікацію тканини водно-спиртовим розчином гліцерину (гліцерин : спирт : вода – 1 : 3 : 6), механічну чистку від залишків дерева, демонтаж металевої фурнітури, водну очистку в розчині трилону-Б (5 %). Було очищено металеву фурнітуру від забруднень та корозії розчином лимонної кислоти (8 %) з проміжним механічним очищенням та глибоким промиванням. Після просушування та знежирення металеву фурнітуру законсервовано акриловим лаком на водній основі. Тканину оброблено закріплювачем-апретом та здубльовано на нову основу (тоновану природнім барвником). Остаточні фрагменти було змонтовано шовковими нитками з

**Фрагменти археологічного текстилю
після реставрації**

відтворенням авторських швів.

Тепер із впевненістю можна сказати, що ми маємо справу з жіночою шовковою сукнею золотаво-коричневого кольору. Подальша робота буде зосереджена на реконструкції і використанні її в музейній експозиції.

Збереження матеріальної пам'ятки і продовження її життя сприяє глибшому вивченню, доступу більшого кола науковців до першоджерела, що дасть змогу побачити і зрозуміти суспільно-економічний і культурний розвиток міста Глухова в XVII ст. зокрема і Сівєрської землі загалом.

Посилання

1. Коваленко Ю.О. Поховання XVII ст. під Миколаївською церквою у м.Глухові // Збереження історико-культурних надбань Глухівщини (Матеріали другої науково-практичної конференції). – Глухів, 2003. – С. 27-29.

2. Крупа Т.Н. Предварительные исследования археологического текстиля первой половины XVII в. из раскопок Свято-Николаевской церкви в Глухове // Сівєрщина в історії України (Матеріали Сьомої науково-практичної конференції). –

Суми, 2008. – С. 54-56.

3. Мінжуліна Т.В. Дослідження й реставрація музейного текстилю. – К., 2004. – С. 176.

4. Семенович Н.Н. Реставрация музейных тканей. – Л., 1961. – С. 148.

Ящик Н.В. Реставрация археологического текстиля начала XVII в.

Стаття посвячена дослідженню і реставрації фрагментів одягу із захоронення під Николаевської церквою в г. Глухове наала XVII ст..

Yaschik N.V. The restoration of the archeological textiles at the beginning of the 17-th century

Article is devoted to research and restoration of fragments clothes from grave under the Saint Nicolai Church in Hlukhiv (at the beginning of the 17-th century).

С.В. Щербина

З ІСТОРІЇ РЕМІСНИЧИХ ЦЕХІВ ПІВНІЧНОГО ЛІВОБЕРЕЖЖЯ У XVII-XVIII ст.

Стаття присвячена регіональним особливостям цехового устрою Північного Лівобережжя XVII – XVIII ст. На прикладі перепечайського цеху Чернігова проаналізовано законодавчу базу, висвітлено традиції, права та обов'язки ремісничих корпорацій.

Поява цехів на території Північного Лівобережжя була пов'язана із запровадженням у регіоні магдебурзького права. Перша половина XVII ст. характеризувалася значним піднесенням міст, що спричинило інтенсивний розвиток ремесла та поглиблення його спеціалізації. Так, якщо у першій половині XVII ст. у містах України було зафіксовано понад 270 ремісничих спеціальностей, то наприкінці XVIII ст. кількість їх зросла до 300. На той час снувало 34 спеціальності в галузі деревообробки, 17 – у виробництві одягу, 25 – у харчовій та винокурній промисловості [1, 154].

Цехова форма організації ремесла, запозичена на Заході Європи, була насичена суто українським змістом. Спочатку кількість ремісничих корпорацій у містах Чернігово-Сівєрщини була незначною, і вони зазвичай об'єднували ремісників різних, подекуди і неспоріднених спеціальностей. У «Книзі Мглинського цехового товариства» [2] зазначено реєстр братчиків різних професій – калачників, різників, музик та могильщиків. У невеликих містечках зазвичай існував один цех, до якого вступали усі тамтешні ремісники. Так, у Літках на Чернігівщині до одного цеху належали ковалі, бондарі, римарі, млинару, теслярі, пильщики і музики [3, 100]. Важливою особливістю ремісничих об'єднань Північного Лівобережжя була відсутність станової замкнутості. До цехів могли записуватись